

การพัฒนาเครือข่ายขยายผลระบบกลไกหนุนเสริม การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาพื้นที่จังหวัดสงขลา

THE DEVELOPMENT OF NETWORK TO EXPAND SUPPORTING SYSTEM
ON COMPETENCY-BASED LEARNING IN SONGHLA PROVINCE SCHOOLS

บงอร เสรีรัตน์^{1*} นามฤดี จิตรรังสรรค์² ชีรศักดิ์ จิระตราชู³

Bung-on Sereerat^{1*} Nadrudee Chitrarangsarn² Teerasak Chiratrachoo³

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ประเทศไทย

² โรงเรียนสุจิตุลี, ประเทศไทย

³ นักวิชาการอิสระ, ประเทศไทย

¹ Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

² Sujipuli School, Thailand

³ Independent Scholar, Thailand

* Corresponding author e-mail: onbsru@hotmail.com

Received: 22/10/2024 | Revised: 18/04/2025 | Accepted: 29/04/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบกลไกหนุนเสริม และระบบกลไกอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาด้านแบบและสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพื้นที่จังหวัดสงขลา และเพื่อพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุน เสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาด้านแบบไปยังสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานพื้นที่จังหวัดสงขลา ประชากรเป็นสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสงขลา กลุ่ม ตัวอย่างเป็นสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสงขลา 3 แห่งซึ่งได้มาจากการเลือกตามเกณฑ์ ดำเนินการวิจัยใน 4 ระยะคือ 1) การเตรียมความพร้อม 2) การดำเนินการ 3) การเก็บข้อมูลดำเนินการ

วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

Srinakharinwirot Academic Journal of Education Vol. 26 No. 1 January - June 2025

Page | 37

และ4) การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นสนทนากลุ่มมีการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ เท่ากับ 1.00 เก็บข้อมูลโดยสอบถามครู 24 คน และผู้บริหาร 6 คน รวม 30คน สัมภาษณ์ครู 9 คน และผู้บริหาร 6 คน รวม 15 คน และสนทนากลุ่มเป็น กลุ่มครูจำนวน 9 คน และกลุ่มผู้บริหารจำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) การพัฒนาระบบกลไกมี 2 ลักษณะคือ (1) ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่องที่แตกต่างกันตามบริบท และ (2) ระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องมี 4 ส่วนที่สัมพันธ์กันคือ องค์ความรู้สำคัญ กระบวนการ ผลการทำงาน และบทบาทที่เกี่ยวข้อง 2) ผลการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องพบว่า (1) สถานศึกษาต้นแบบดำเนินการ 2 ระยะคือ ระยะการเตรียมพร้อม และระยะการดำเนินการขยายผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียน (2) ทุกสถานศึกษานำชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาครู (3) สถานศึกษาใช้ 6 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่มีอยู่เดิม และค้นพบ 1 แนวทางใหม่ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน (4) เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนกับผู้บริหารและครูทั้งสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง (5) ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะในระดับมาก

คำสำคัญ: เครือข่ายขยายผล ระบบกลไกหนุนเสริม การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop the design and competency-based learning management supporting system of model school and pilot schools at basic education level in Songkhla Province area 2) to develop a network to expand the use of the design and competency-based learning management supporting system from model school to pilot schools at basic education level in Songkhla Province area .The population were schools at the basic education level in Songkhla province area . The sample group were schools at the basic education level in Songkhla province area , which were obtained from the selection according to the operation criteria. Conducted research in 4 phases :1) preparation, 2) operations, 3) data collection, and 4) data analysis and summary. Research

tools were questionnaires, interviews, and focus groups issues : Index of Item-Objective Congruence (IOC) was equal to 1.00 . Data collecting : collected data with questionnaires from 30 people ; 24 teachers and 6 administrators , interviewed 15 people ; 9 teachers and 6 administrators and focus groups ; 9 teachers and 6 administrators . Data were analyzed by using average , standard deviation , percentages and content analysis. The research results were : 1) two types of supporting systems have developed in this research ; (1) competency-based learning management supporting system of model school and pilot schools that different according to the school context and (2) system for creating a network to expand the competency-based learning management supporting system from model school to pilot schools that had 4 parts and each part connected : Important knowledge, processes, results, and mentoring roles 2) results of the expansion about the competency-based learning management supporting system from model school to pilot schools found as follows (1) the model school has operated in 2 phases: the preparation and the implementation for expanding (2) every schools has used professional learning community in teacher development (3) model school and pilot schools has used the original 6 competency-based learning approaches and discovered 1 new approach (4) both administrators and teachers in model school and pilot schools has been change (5) learners developed competencies at a high level

Keywords: network and expansion, supporting system , competency-based learning management

บทนำ

ปัจจุบันนี้โลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลายด้านโดยเฉพาะโครงสร้างของประชากรทั่วโลก สิ่งแวดล้อม และวิทยาการต่าง ๆ ที่ส่งผลอย่างมากมายต่อการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวประเทศต่าง ๆ ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะที่มีลักษณะสำคัญคือเป็นการจัดการศึกษาทั้งทางด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centric) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยเน้นการเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงและการนำความรู้

ไปใช้จริง และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการ (Adaptive to the Changing Needs) เน้นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สอดคล้องกับบริบท และความเปลี่ยนแปลงของสังคม เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ทั้งการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์นวัตกรรม และสภาพสังคมให้เหมาะสม (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2567)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นอย่างมาก โดยในช่วงปี 2560-2562 คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้ศึกษาแนวคิด แนวทางการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ อีกทั้งกำหนดกรอบสมรรถนะหลักและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , 2562) ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการพัฒนา (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ระดับประถมศึกษา และ คู่มือการใช้ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงเวลาต่อมา

การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และการวัดประเมินผลฐานสมรรถนะ โดยในส่วนของจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะและการวัดประเมินผลฐานสมรรถนะซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้นั้น ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2567) ได้กำหนดเกณฑ์การตรวจสอบ 16 ประการดังนี้ 1) มีการกำหนดสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะที่เชื่อมโยงกัน 2) มีการเสริมสร้าง A (Attitude/Attribute/Value) สร้างแรงจูงใจแรงบันดาลใจ ให้ผู้เรียนเกิดฉันทะในการเรียนรู้ มีพลังและไฟในการเรียนรู้ 3) มีการให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนด/เลือกวิถีการเรียนรู้ (Learning Pathway) ของตน เพื่อช่วยสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตน (Ownership) 4) มีการช่วยให้ผู้เรียนเห็นเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ชัดเจน (Visible Learning) และรู้ว่าตนจะต้องรู้ อะไร และทำอะไรได้ เมื่อจบบทเรียน รวมทั้งรู้เกณฑ์ความสำเร็จและรู้สึกท้าทายที่จะทำงานให้สำเร็จ 5) มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนนำตนเองในการเรียนรู้ (Self-Directed Learning) และกำกับตนเอง (Self-Regulation) จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย 6) มีสาระการเรียนรู้ (K S A) ที่ครอบคลุมข้อกำหนดของหลักสูตร เหมาะสมกับบริบทและตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน 7) มีงาน/สถานการณ์/ปัญหา/ โจทย์ (Task/Job/Situation/Problem) ที่สามารถใช้สร้างสมรรถนะผู้เรียนตามที่ต้องการ และมีการคัดเลือกสาระ K S A / ชุดความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมกับผู้เรียน โรงเรียน และบริบท 8) มีกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะ 3 ประเภท คือ กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ K S A ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้สำเร็จ กิจกรรมเพื่อสร้าง/พัฒนาสมรรถนะ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่ต้องการ และ กิจกรรมเพื่อฝึกสมรรถนะ 9) มีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือมีกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้อย่างตื่นตัว สนใจ ใส่ใจ และจดจ่อผูกพันกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้าน

ร่างกาย (Physically Active) ด้านสติปัญญา (Intellectually Active) ด้านสังคม (Socially Active) และด้านอารมณ์ (Emotionally Active) 10) มีการใช้วัตรกรรมการเรียนรู้ที่มีกระบวนการใช้วัตรกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน 11) มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ การบูรณาการสาระจากศาสตร์ต่าง ๆ การบูรณาการสมรรถนะหลายสมรรถนะตามความเหมาะสม การบูรณาการวิธีสอนหลากหลายตามความเหมาะสม และการบูรณาการการประเมินผลในกระบวนการเรียนรู้ 12) มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiated Instruction) 13) มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้เวลาในการเรียนรู้แตกต่างกันได้ (Self-Paced Learning) มีการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงจนบรรลุจุดมุ่งหมายได้ (Mastery Learning) 14) มีการประเมินความก้าวหน้า (Formative Assessment) ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 15) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลมาใช้ในการจัด/ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) และมีการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning) เพื่อรายงานผลการเรียนรู้ และ 16) มีการใช้วิธีประเมินผลหลากหลายตามความเหมาะสมกับเรื่องที่ประเมิน เช่น การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การให้ผู้เรียนประเมินตนเอง การประเมินโดยเพื่อน การทดสอบ การประเมินพฤติกรรมตามเกณฑ์

จากการศึกษาพบว่าในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้เกิดผลนั้นจำเป็นต้องมีระบบ กลไก และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการรองรับสนับสนุน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) โดยเฉพาะการสนับสนุนทรัพยากรสำคัญในการเรียนรู้เชิงลึก การกำหนดกลยุทธ์การทำงานที่สอดคล้องกับบริบท การพัฒนาบุคลากรโดยเน้นการเสริมสร้างความรู้และแรงจูงใจให้เกิดความตระหนักและมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้โดยเฉพาะหุ้นส่วนการเรียนรู้ที่เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน และการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ศึกษาและพัฒนากระบวนการกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาขึ้นทำให้ได้องค์ความรู้สำคัญ ตลอดจนผลผลิตเกี่ยวกับระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 9 แนวทางได้แก่

แนวทางที่ 1 การจัดสถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะ แนวทางที่ 2 การใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ แนวทางที่ 3 การบูรณาการ ผสานหลายสมรรถนะ แนวทางที่ 4 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน แนวทางที่ 5 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน (Hybrid learning) แนวทางที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning) แนวทางที่ 7 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนด้วยทฤษฎีปัญหาแนวทางที่ 8 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่มีความพิเศษ และแนวทางที่ 9 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน บนความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้จากกันและกัน การจัดระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษา รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้สถานศึกษาดั้งเดิมที่มีแนวปฏิบัติที่ดีทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำแนะนำปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมออกแบบระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ อีกทั้งร่วมออกแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไปด้วยกัน เพื่อให้สามารถขยายองค์ความรู้ ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่ยั่งยืน และเกิดการพัฒนาระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในสถานศึกษานำร่อง จึงได้วิจัยพัฒนาระบบกลไก ศึกษาระบวนการและผลการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบและกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษา พื้นที่จังหวัดสงขลาขึ้น โดยคัดเลือกสถานศึกษาตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) สถานศึกษาดั้งเดิมการสร้างเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไปยังสถานศึกษานำร่องเป็นสถานศึกษาที่ได้พัฒนาระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาจนเป็นแบบอย่างได้ และมีผลงานโดดเด่นทั้งองค์ความรู้และแนวทางการทำงานในการพัฒนาระบบกลไกของสถานศึกษาที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่ชัดเจน สามารถเผยแพร่นำไปใช้ได้ 2) สถานศึกษานำร่อง 2 แห่งเป็นสถานศึกษาที่นำนวัตกรรมจัดการเรียนรู้มาใช้ ผู้บริหารและคณาจารย์มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และพร้อมปรับระบบบริหารเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยในการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายขยายผลการทำงาน การจัดระบบกลไกการหนุนเสริมด้านต่าง ๆ แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และผลที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นองค์ความรู้สำคัญสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาระบบกลไกการหนุนเสริม และระบบกลไกอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาดั้งเดิมและสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พื้นที่จังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาดั้งเดิมไปยังสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พื้นที่จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / กลุ่มเป้าหมาย / กรณีศึกษา

ประชากร เป็นสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่าง เป็นสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสงขลา ที่เป็นสถานศึกษาต้นแบบ 1 แห่ง ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ได้พัฒนาระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาจนเป็นแบบอย่างได้ และมีผลงานโดดเด่นทั้งองค์ความรู้และแนวทางการทำงานในการพัฒนาระบบกลไกของสถานศึกษาที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่ชัดเจน สามารถเผยแพร่ นำไปใช้ได้ และสถานศึกษานำร่อง 2 แห่งซึ่งเป็นสถานศึกษาที่นำนวัตกรรมจัดการการเรียนรู้มาใช้ ผู้บริหารและคณาจารย์มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และพร้อมปรับระบบบริหารเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

2) ตัวแปรที่ศึกษา

1. การพัฒนาเครือข่ายขยายผล
2. ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดระบบกลไกการหนุนเสริมแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและผลที่เกิดขึ้น และ ประเด็นสนทนากลุ่ม โดยมีกระบวนการพัฒนาเครื่องมือในการทำวิจัย มีดังนี้ 1) ศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 2) ยก ร่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3) ประชุมคณะทำงานพิจารณาเครื่องมือฉบับร่าง และปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้เหมาะสม 4) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะจำนวน 3 ท่านพิจารณาเครื่องมือ พบว่ามีดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) เท่ากับ 1.00 นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และ 5) นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์

4) การดำเนินการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเตรียมความพร้อม

ในระยะเตรียมความพร้อมนี้มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้ 1) กำหนดเกณฑ์การเลือกสถานศึกษาที่เข้าร่วมวิจัย 2) เลือกสถานศึกษาที่เข้าร่วมวิจัย ประสานข้อมูลต่าง ๆ กับสถานศึกษาต้นแบบวารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

และสถานศึกษานำร่อง 3) พัฒนาเครื่องมือในการทำวิจัย 4) คัดเลือกผู้วิจัยร่วมในการเก็บข้อมูล และ 5) ประชุมสร้างความเข้าใจในการทำงาน

2. ระยะการดำเนินการ

ระยะนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 การดำเนินการของสถานศึกษาต้นแบบ ใน 2 บทบาทคือ (1) บทบาทการจัดการระบบ กลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มีการสร้างความเข้มแข็งในการทำงานโดยผู้บริหารปรับ ระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเดิมและเน้นการจัดทีมครูแกนนำร่วมรับผิดชอบ ในการทำงาน และ 2) การเลือกแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่เหมาะสมกับบริบท และต้นทุน เดิม (2) บทบาทการสร้างเครือข่ายขยายผล มีการดำเนินการพัฒนาระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผล การใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำ ร่องร่วมกับนักวิชาการภายนอก และสถานศึกษานำร่อง และ 2) ดำเนินการสร้างเครือข่ายขยายผลการใช้ ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามระบบกลไกที่พัฒนาขึ้นใน 2 ระยะดังนี้ (1) ระยะ การเตรียมพร้อมสำหรับการขยายผลโดยได้ดำเนินการเตรียมพร้อมองค์ความรู้ และแรงจูงใจแก่บุคลากร และเตรียมพร้อมการทำงานกับสถานศึกษานำร่อง และ (2) ระยะการดำเนินการขยายผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียน

2.2 การดำเนินการของสถานศึกษานำร่องมี 2 ส่วนคือ การพัฒนาระบบกลไกหนุนเสริม การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะโดยผู้บริหาร และการเลือกแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อ นำไปออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะแก่ผู้เรียน การดำเนินการดังกล่าวมีการหนุนเสริมเติมพลัง ความรู้ ประสบการณ์ และกำลังใจในการทำงานจากผู้บริหาร และคณะครูสถานศึกษาต้นแบบ และ นักวิชาการภายนอกอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องตามระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไก หนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องที่พัฒนาขึ้น

3. ระยะการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลการทำงานนั้นใช้ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการจัดระบบกลไกการหนุนเสริมแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและผลที่เกิดขึ้นในการ เก็บข้อมูลจากสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง โดยสอบถามครูจำนวน 24 คน และผู้บริหาร จำนวน 6 คนรวม 30คน สัมภาษณ์ครูจำนวน 9 คน และผู้บริหารจำนวน 6 คนรวม 15 คน และนำผลที่ได้มาสรุปประเด็นสำคัญสู่การตรวจสอบเติมเต็มข้อมูลของคณะทำงานของสถานศึกษาต้นแบบและ สถานศึกษานำร่องผ่านกิจกรรมการสนทนากลุ่มที่จัดเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มครูจำนวน 9 คน และกลุ่มผู้บริหาร จำนวน 6 คน

4. ระยะการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

ระยะนี้มีการดำเนินการดังนี้ 1) พิจารณาจำแนก และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งข้อมูลที่ได้เป็น 4 ส่วนคือ (1) ผลการพัฒนาระบบกลไกของสถานศึกษาที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน (2) ผลการพัฒนาระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่อง และ(3) ผลการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่อง 2) จัดทำรายงานวิจัย 3) ตรวจสอบรายงานการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเมื่อได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้ตามที่เสนอ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

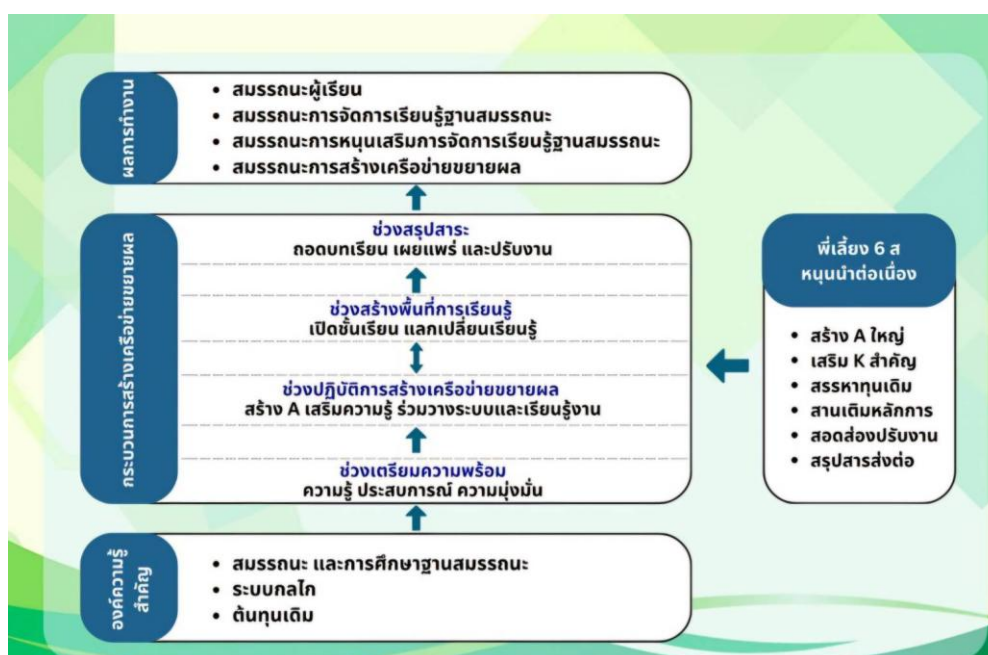
สรุปผลการวิจัย

1 ผลการพัฒนาระบบกลไกหนุนเสริม และระบบกลไกอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการออกแบบ และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พื้นที่จังหวัดสงขลา

1.1 ผลการพัฒนาระบบกลไกของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง พบว่าสถานศึกษาทั้งสองลักษณะได้พัฒนาระบบกลไกที่สามารถหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะอย่างมีระบบและต่อเนื่อง โดยใช้วงจร PDCA และเครื่องมือบริหารอื่น ๆ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้การทำงานมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ โดยมีความแตกต่างในการดำเนินงานตามบริบทของแต่ละโรงเรียนดังนี้ โรงเรียนศิริพงษ์วิทยา เนื่องจากได้รับบทบาทการเป็นสถานศึกษาต้นแบบจึงได้ทบทวนระบบกลไกที่ใช้เดิม และได้มีการเพิ่มเติมระบบกลไกการหนุนเสริมโดยเน้นการทำงานแบบร่วมมือของบุคลากรโดยใช้หลักการจิตวิทยาสติ สำหรับโรงเรียนศรีนครินทรวิถียานุเคราะห์ มีการใช้ Macro Flow Chart เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบกลไก โดยเน้นการประเมินผลและการปรับปรุงตามวงจรคุณภาพ(PDCA) และเพิ่มเติมแนวคิดการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การเชื่อมโยงกับชุมชนและเครือข่ายภายนอก รวมถึงการใช้นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนโรงเรียนวัดตาหลวงคง พัฒนาระบบกลไกที่ชื่อว่า DEKWAT Model ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลการพัฒนาระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพื้นที่จังหวัดสงขลา

ในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องนั้นมีการพัฒนาระบบกลไกการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องที่พัฒนาขึ้น มีรายละเอียด 4 ส่วนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน คือส่วนที่ 1 องค์ความรู้สำคัญเป็นการดำเนินการบนฐานความรู้สำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะ และการศึกษาฐานสมรรถนะ ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ ต้นทุนเดิมของสถานศึกษา ส่วนที่ 2 กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายขยายผล 4 ช่วงคือช่วงเตรียมความพร้อม ช่วงปฏิบัติการขยายผลการทำงาน ช่วงสร้างพื้นที่การเรียนรู้ เปิดชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ ช่วงสรุปสาระและถอดบทเรียน ส่วน 3 บทบาทของนักวิชาการที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง โดยดำเนินการ 6 ประการในนามพี่เลี้ยง 6 ส.ดังนี้ สร้าง A ใหญ่ เสริม K สำคัญ สรรหาทุนเดิม สานเดิมหลักการ สอดส่องปฏิบัติงาน และ สรุปสารส่งต่อ ส่วน 4 ผลที่เกิดขึ้นทั้งผู้เรียนเกิดสมรรถนะ ครูเกิดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ผู้บริหารเกิดสมรรถนะการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบเกิดสมรรถนะการสร้างเครือข่ายขยายผลระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลการจัดระบบหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะแสดง ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 แสดงโมเดลระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลการจัดระบบหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

2 ผลการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พื้นที่จังหวัดสงขลา

2.1 การพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่อง พบว่าโรงเรียนศิริพงศ์วิทยาในฐานะสถานศึกษาต้นแบบได้ดำเนินการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะใน 2 ระยะคือ ระยะการเตรียมพร้อมสำหรับการขยายผลการทำงาน ทั้งเตรียมความพร้อมการทำงานของตนเอง และสถานศึกษานำร่อง และระยะการดำเนินการขยายผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียน

2.2 การดำเนินการและผลการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบ และสถานศึกษานำร่อง พบว่า 1) ทุกสถานศึกษาให้ความสำคัญกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ในการสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาครู ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยแต่ละสถานศึกษามีการดำเนินการในรูปแบบที่แตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา 2) แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนพบว่า มีการใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน จำนวน 6 แนวทาง ที่มีอยู่เดิมคือ 1) การจัดสถานการณ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะ 2) การใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ 3) การบูรณาการ ผสานหลายสมรรถนะ 4) สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน 5) การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning) และ 6) การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนด้วยทฤษฎีพหุปัญญา โดยได้ค้นพบแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเพิ่มเติมคือ แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนบนฐานแนวคิดมอนเตสซอรี และพบว่าแต่ละสถานศึกษาเลือกใช้แนวทางที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับจุดเน้น บริบท ต้นทุน และทรัพยากรของสถานศึกษา โดยพบว่าแนวทางที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือการใช้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะ และการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนด้วยทฤษฎีพหุปัญญา ซึ่งทุกสถานศึกษาเลือกใช้ 3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและครู มีความชัดเจน โดยเฉพาะผู้บริหารของสถานศึกษาต้นแบบ เห็นว่าตนเองได้เรียนรู้มากขึ้นลึกซึ้งขึ้น การเข้าไปช่วยเหลือสถานศึกษานำร่องเกิดผลดีมากกว่าที่คิด ทั้งการได้เรียนรู้แนวคิดใหม่ที่เป็นต้นทุนเดิมของสถานศึกษานำร่อง การได้เครือข่ายเพิ่มขึ้น และที่สำคัญคือมีความตระหนักมากขึ้นว่าการก้าวเดินในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะก่อนโรงเรียนอื่นทำให้เราได้พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและเก่งขึ้นจึงรู้สึกภูมิใจในการทำงานที่ผ่านมาแต่ก็ยังคงต้องพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง ในส่วนครูผู้สอนของสถานศึกษาต้นแบบพบว่าตนเองรู้สึกภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ครูโรงเรียนนำร่อง ทำให้ได้สร้างเพื่อนร่วมทำงานมากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีขึ้นจึงมีความพยายามที่จะปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ชัดเจนขึ้นโดยใช้เกณฑ์ 16 ประการ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะและการวัดประเมินผล นอกจากนี้ได้พยายามปรับวิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ครูโรงเรียนนำร่องเน้นใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ให้ตัวอย่างเยอะๆ โดยเลือกตัวอย่างที่เหมาะสมกับครูแต่ละคน 4) สมรรถนะผู้เรียนที่

พัฒนาขึ้นในระดับมากในสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง ทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ทั้ง 9 สารการเรียนรู้

อภิปรายผล

ในส่วนนี้จะอภิปรายผลการวิจัยใน 2 ประเด็นดังนี้

1.การพัฒนากระบวนกลไกหนุนเสริม และระบบกลไกอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพื้นที่จังหวัดสงขลา

จากผลการวิจัยที่พบว่า ระบบกลไกหนุนเสริมที่ช่วยให้ครูสามารถออกแบบ และจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนแต่ละโรงเรียนมีความเหมือนกันในบางส่วนโดยเฉพาะการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) และการใช้วงจรคุณภาพในการขับเคลื่อนการบริหารงานการดำเนินงาน และใช้ระบบกลไก และเครื่องมือบริหารจัดการที่มีความแตกต่างกันตามบริบท นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) ที่พบว่าระบบกลไกที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ระบบกลไกร่วม ที่เป็นระบบกลไกที่สถานศึกษาทุกแห่งให้ความสำคัญและใช้ในการขับเคลื่อนเหมือนกัน 6 กลไก ได้แก่ (1) การทบทวนต้นทุนการทำงาน (2) การจัดกลยุทธ์การทำงานที่เหมาะสมกับต้นทุน และบริบทของตนเอง (3) การสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสม (4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) (5) การใช้วงจรคุณภาพในการขับเคลื่อนการบริหารงาน และ (6) การสร้างเครือข่ายการทำงาน และ 2) ระบบกลไกเฉพาะ ที่เป็นระบบกลไกที่แต่ละสถานศึกษาได้นำมาใช้แบบเฉพาะเจาะจง ตามบริบทของสถานศึกษา และเหมาะสมตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่เลือกใช้ นอกจากนี้สอดคล้องกับระบบและกลไกสำคัญกลไกหนึ่งที่ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จของสิงคโปร์นั่นคือการพัฒนาครูของประเทศสิงคโปร์ นั้นจะมีการหนุนเสริมเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในรูปแบบ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (Hairon, Chua and Neo, 2018)

2.ผลการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่อง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต้นแบบไปยังสถานศึกษานำร่องที่พัฒนาขึ้นซึ่งส่งผลต่อการทำงานของสถานศึกษานำร่องนั้นมีจุดที่น่าสนใจหลายประการดังนี้

1) การทำงานพัฒนาเครือข่ายขยายผลดังกล่าวอยู่บนฐานข้อมูล และองค์ความรู้ที่ชัดเจน

รอบด้าน ทั้งในเชิงหลักการ และในเชิงบริบทส่งผลต่อความชัดเจน และความมั่นใจในการทำงานขยายผลของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง ส่วนการดำเนินการในช่วงเตรียมความพร้อม และช่วงปฏิบัติการขยายผลการดำเนินงานทำให้บุคลากรทั้งในส่วนสถานศึกษาต้นแบบและ สถานศึกษานำร่องมีความพร้อมที่จะทำงานซึ่งส่งผลต่อการทำงานที่ตรงแนว/สอดคล้องกับหลักการและเกิดความมุ่งมั่น โดยในการทำงานช่วงที่ 1 ที่เป็นการเตรียมความพร้อมนั้นบุคลากรในส่วนสถานศึกษาต้นแบบมีการดำเนินการหลายส่วนทั้งการทบทวนองค์ความรู้ และประสบการณ์การสร้างความสำเร็จ ในด้าน องค์ความรู้ ประสบการณ์และความมุ่งมั่นในการทำงาน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษานำร่อง และการร่างกลยุทธ์ แผนการขยายผลซึ่งเหมาะสมกับลักษณะและความต้องการของสถานศึกษานำร่อง ส่วนในช่วงปฏิบัติการขยายผลการดำเนินงานนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในส่วนสถานศึกษานำร่องทั้งการสร้าง A (Attitude /Attribute) ของครู และผู้บริหารของสถานศึกษานำร่อง โดยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและ ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่ผ่านมา การเสริมความรู้และประสบการณ์หลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะการนำเสนอตัวอย่างและประสบการณ์การทำงานทั้งในส่วนที่เป็นระบบกลไกหนุนเสริม และแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องผลการทดลองใช้กรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนมีหลายประการ โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูคือการศึกษาที่ครูมีความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดหลักการ และแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารคือการศึกษาที่ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความมุ่งมั่น มีความเป็นกัลยาณมิตรและเป็นพี่เลี้ยงของครู จะส่งผลให้ครูมีความตั้งใจ และสามารถพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนได้ดี นอกจากนี้พบว่าผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้ทุกคนได้พัฒนาไปพร้อมๆ กัน

2) การหนุนเสริมโดยพี่เลี้ยงที่เป็นนักวิชาการที่มีลักษณะ 6 ประการคือ (1) สร้าง A ใหญ่ ซึ่งเป็นการกระตุ้น สร้างพลังใจ เติมพลังความมุ่งมั่นเป็นระยะ และเสริมความมั่นใจแก่บุคลากรของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง (2) เสริม K สำคัญ เป็นการพิจารณาระดับองค์ความรู้สำคัญจำเป็นของบุคลากรของสถานศึกษาต้นแบบและสถานศึกษานำร่อง และเสริมความรู้อย่างเข้มข้น (3) สรรหาทุนเดิม เป็นการถอดบทเรียนประสบการณ์เดิมที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการทำงานพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ทั้งต้นทุนเชิงบริหารจัดการ/ระบบกลไกที่ใช้ และต้นทุนเชิงนวัตกรรมการพัฒนาผู้เรียน (4) สานเติมหลักการ เป็นการนำหลักการเกี่ยวกับ สมรรถนะ และการศึกษาฐานสมรรถนะ ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมาใช้ในการพัฒนางานที่มีอยู่เดิมให้สมบูรณ์พร้อมใช้ และเหมาะสมกับงาน (5) สอดส่องปฏิบัติงาน เป็นการปฏิบัติงานในลักษณะการติดตามประเมินผลและนำผลการ

ทำงานมาเทียบเคียงกับเกณฑ์และกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงงานให้สมบูรณ์ขึ้น และ (6) สรุปสารส่งต่อ เป็นการเก็บบทเรียนที่เป็นประเด็นสำคัญในการทำงานทั้งในเชิงกระบวนการ และผลการทำงานในส่วนการจัดระบบกลไกหนุนเสริม และการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนและนำสู่การทำงานต่อเนื่องทั้งนำสู่การปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และนำสู่การเผยแพร่ขยายผลการทำงานการเผยแพร่ การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , 2562) ที่พบว่านักวิชาการภายนอกโรงเรียนที่จะทำให้โรงเรียนพัฒนางานได้ดีต้องมีลักษณะสำคัญคือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะ และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแนะนำ กระตุ้น ตั้งคำถามและช่วยชี้แนะให้เกิดความเข้าใจและเห็นแนวทางการทำงาน ให้การช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ประสานงานและสร้างเครือข่ายทางวิชาการได้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3) การจัดให้มีการเปิดชั้นเรียน 3 ลักษณะคือ การเปิดชั้นเรียนเพื่อการเรียนรู้ในโรงเรียน ที่เน้นการเรียนรู้ระหว่างครูในโรงเรียนเดียวกัน การเปิดชั้นเรียนเพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนนำร่อง ที่เน้นการเรียนรู้ระหว่างครูต่างโรงเรียน และ การเปิดชั้นเรียนที่เปิดกว้างให้นักวิชาการและผู้สนใจเข้าร่วมเรียนรู้ ที่เน้นการเรียนรู้ระหว่างนักวิชาการ ผู้สนใจ และครูในโรงเรียนต่าง ๆ นั้น มีลักษณะค่อยๆ ดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้น และค่อยๆ ทำหามากขึ้นตามลำดับทำให้ครูค่อยๆ ปรับตัวและคุ้นชินกับการเรียนรู้ร่วมกันจากการได้รับคำแนะนำในการทำงานจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การเปิดชั้นเรียนทั้ง 3 ลักษณะนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study) ที่เป็นแนวทางการพัฒนาครูของประเทศญี่ปุ่นที่เน้นให้ครูร่วมกันวางแผน สังเกต และอภิปรายบทเรียน การสังเกตการสอนดำเนินการโดยทั้งเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารโรงเรียน กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่มีโครงสร้างโดยครูทำงานร่วมกันผ่านพัฒนาบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านกลไกการกำกับดูแล ตรวจสอบ และการให้คำปรึกษาจากครูที่มีประสบการณ์หรือผู้อำนวยการโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ (Lewis, 2016) อีกทั้งสอดคล้องกับการดำเนินการของโรงเรียนในประเทศเนเธอร์แลนด์ที่มีการกำกับดูแลห้องเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยการสังเกตชั้นเรียน เป็นระยะ อย่างสม่ำเสมอ กระบวนการนี้จะเน้นให้ครูยังมีส่วนร่วมในการประเมินแบบเพื่อนประเมินเพื่อน (Peer review) ด้วย ซึ่งในการสังเกตการสอนครูจะได้รับข้อเสนอแนะอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพการสอน เพื่อสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (Van & Sleegers ,2019)

4) ผลการเรียนรู้ของผู้บริหารและครูแกนนำของสถานศึกษาต้นแบบ

จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้บริหาร และครูแกนนำของสถานศึกษาต้นแบบสะท้อนว่าตนเองได้เรียนรู้มากขึ้นจากการทำหน้าที่ดูแลผู้บริหาร และครูของสถานศึกษานำร่องนั้น สอดคล้องกับข้อมูลงานวิจัย

รูปแบบโรงเรียนนวัตกรรม (Innovative school) กรณีศึกษาประเทศเอสโตเนียของ Pedaste และคณะ (2014) ที่ได้ศึกษาระบบกลไกหรือรูปแบบการทำงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียน มหาวิทยาลัย และเครือข่ายต่าง ๆ ที่พบ ระบบกลไกมี 4 ประการ คือ มิติที่ 1 การมอบภาระหน้าที่ของครูให้ทำหน้าที่ครูพี่เลี้ยงด้วย มิติที่ 2 การสร้างชุมชนนักปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มิติที่ 3 การสอนเป็นทีม มิติที่ 4 การวิจัยและพัฒนา โดยในส่วน มิติที่ 1 เป็นเรื่องการมอบภาระหน้าที่ของครูให้ทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยงในขณะปฏิบัติหน้าที่ครู ที่ได้ทดลองให้ครูในสถานศึกษามีบทบาท 2 ประการคือ เป็นทั้งครูและเป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาฝึกหัดครูไปด้วยกัน ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการสังเกตการสอน เป็นครูพี่เลี้ยง และดูแลนักศึกษาฝึกหัดครูนั้นผลการทดลองพบว่าครูสามารถพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของตนเองไปพร้อมกันด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของสถานศึกษาควรจัดระบบงานและเตรียมพร้อมในการทำระเบียบที่เกี่ยวข้องรองรับ และสนับสนุนให้มีสถานศึกษาด้านแบบและนำระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการทำงาน

1.2 สถานศึกษาด้านแบบควรใช้ระบบกลไกการสร้างเครือข่ายขยายผลที่พัฒนาขึ้นในการขยายผลการดำเนินงานส่วนอื่นๆ โดยการปรับประยุกต์บางส่วนให้เหมาะสม

1.3 สถานศึกษาควรพัฒนาระบบกลไกที่เหมาะสมกับบริบทและนำไปใช้ในการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

1.4 สถานศึกษาควรเลือกใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 10 แนวทาง ที่เหมาะสมกับจุดเน้นและบริบทของตนเองในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการนำระบบกลไกการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาด้านแบบไปยังสถานศึกษานำร่องไปใช้ในสถานศึกษาที่มีลักษณะต่างๆ ทั้งต่างสังกัด ต่างขนาดและบริบทต่างกัน

2.2 ควรปรับประยุกต์ระบบกลไกการพัฒนาเครือข่ายขยายผลการใช้ระบบกลไกหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาด้านแบบไปยังสถานศึกษานำร่องไปใช้และศึกษาผลการพัฒนาโรงเรียนประเด็นอื่นๆ อาทิ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

2.3 ควรวิจัยเชิงพัฒนาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนแนวทางใหม่ๆ

2.4 ควรศึกษาเจาะลึกเกี่ยวกับผลการใช้แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทั้ง 10 แนวทางว่าแต่ละแนวทางช่วยให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะหลัก และสมรรถนะเฉพาะด้านใด

2.5 ควรศึกษาเปรียบเทียบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของครูที่ทำหน้าที่เป็นครูแกนนำที่ทำหน้าที่ขยายผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะก่อน และหลังการปฏิบัติหน้าที่

2.6 ควรศึกษาเปรียบเทียบสมรรถนะการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของผู้บริหารที่ทำหน้าที่ขยายผลการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะก่อน และหลังการปฏิบัติหน้าที่

2.7 ควรศึกษาบทบาทในการร่วมพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของผู้ปกครอง และผู้รู้ในชุมชน โดยเฉพาะในการนำแนวทางที่ 4 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน แนวทางที่ 5 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน แนวทางที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning) แนวทางที่ 7 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนด้วยทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligent) แนวทางที่ 8 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ และแนวทางที่ 9 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนบนความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียนมาใช้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นอย่างสูงที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2567) รายงานการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และปรับปรุง

(ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ระดับประถมศึกษา และ
คู่มือการใช้(ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ระดับ
ประถมศึกษา. [เอกสารอัดสำเนา].

ทิตินา แหมมณี และคณะ. (2567). เกณฑ์การตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและการวัดและ
ประเมินผลฐานสมรรถนะ. [เอกสารอัดสำเนา].

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียน

ระดับประถมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563) รายงานการวิจัยเรื่องผลการทดลองใช้กรอบสมรรถนะผู้เรียน

ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [เอกสารอัดสำเนา].

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566) รายงานการวิจัยระบบกลไกการหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้

ฐานสมรรถนะของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [เอกสารอัดสำเนา].

Hairon, S., Chua, C.S.K., & Neo, W.L. (2018). School-based curriculum development in Singapore: A case study of a primary school. Asia Pacific Journal of Education.

2(11). <https://www.semanticscholar.org/paper/School-based-curriculum-development-in-Singapore%3A-a-Hairon-Chua/0361cb5f6794014f8b8be8b1dbcd302845c24886>

Lewis, C. (2016). **Lesson study step by step: How teacher learning communities improve instruction.** Heinemann.

Pedaste ,M. & others. (2014). A model of Innovation Schools: Estonian case-study Social and Behavioral Sciences. 112 (2014) 418 – 427. www.sciencedirect.com

Van ,K., & Slegers, P. (2019). The role of teacher collaboration in school reform: Teachers' perceptions and practices in the Netherlands. Educational Review, 71(2), 229-248.